

Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах на уроках української мови у 8 класі

Визначальною рисою українського патріотизму має бути його дієвість, спроможна перетворювати почуття в конкретні справи та вчинки на користь держави. Справжній патріот повинен мати активну життєву позицію, своїми справами та способом життя сприяти якісним змінам ситуації в країні на краще. Для формування такої свідомості особистості має бути успішно реалізована цілісна система патріотичного виховання.

Рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість молоді, ідентифікаційним кодом нації.

Основна мета навчання української мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатого мовної особистості. Одним із завдань є формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень. Тому на всіх уроках цих циклів слід піддавати пристрасній аргументованій критиці національній нігілізм, а з другого – просвітлювати серце й розум юнацтва святою любов'ю до України, формувати усвідомлення рідномовного обов'язку.

У 2016/2017 навчальному році вивчення української мови у 8-х класах відбуватиметься за новими програмами. Учителям-словесникам слід звернути увагу не лише на кількісні, структурні та змістові зміни, а й виховний компонент, про що, зокрема, ідеться в «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (наказ Міністерства освіти і науки України № 641 від 16.06.2015) та Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки (Указ Президента України від 13.10.2015 р. №580/2015).

У процесі навчання української мови слід спиратися на текстоцентричний принцип як один із сучасних принципів навчання, відповідно до якого опрацювання будь-якої мовної теми має здійснюватися на текстовій основі. Тому на уроках української мови сучасних учнів слід ознайомлювати зі зразками національних прецедентних текстів – художніми творами Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки, Г.Тютюнника, В.Сосюри, Л.Костенко та ін., щоденниковими записами О.Кобилянської та Лесі Українки, Т.Шевченка, О.Довженка, П.Тичини, О.Гончара, листами В.Сухомлинського, В.Стуса та ін. Обізнаність з такими текстами українське суспільство усвідомлює як важливу ознаку загальної, інтелектуальної, мовленнєвої культури особистості, її причетності до певної національно-культурної спільноти. Адже ці тексти становлять основу фонових знань людини, мають потужний виховний потенціал і зміцнюють національну єдність.

Призначення **мовленнєвої** змістової лінії полягає в забезпеченні цілеспрямованого формування й удосконалення вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, читанні, говорінні, письмі на основі засвоєння мовленнєвознавчих понять, визначених у рубриці «Відомості про мовлення», оволодіння базовими вміннями й навичками використання мови в життєво важливих для певного віку сферах й ситуаціях спілкування.

Реалізація її змісту здійснюється як на спеціальних уроках із розвитку мовлення, так і на уроках засвоєння основ науки про мову, що дає змогу зробити процес формування мовленнєвої компетентності учнів ефективнішим.

№	Види робіт	Рекомендації щодо текстів та тем національно-патріотичного спрямування
1	<p><u>Сприймання чужого мовлення:</u> <i>Аудіювання (слухання-розуміння)</i> <i>Читання мовчки</i> <i>Виразне читання вголос</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Крістіна Бердинських. Є люди. Теплі історії з Майдану. – К.: Брайт Стар Паблішинг, 2014; • Є.Перепічка, Майдан 2013-2014. – Львів: «РАСТР-7», 2014; • К.Богданович, Х.Бондарева, Ю.Бухтоярова та ін. Небесна сотня. – Харків: «Фоліо», 2014; • Н.Дичка, Знакове світло Майдану. – Київ: «Смолоскип», 2014; • Г.Бевз, Хроніка через серце, Одеса: «Акваторія», 2014; • твори О.Апановича, Ю.Мушкетика, П.Скрипника, Д.Яворницького та ін.
2	<p><u>Відтворення тексту:</u> <i>Перекази</i> Говоріння: Вибірковий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в художньому стилі.</p> <hr/> <p>Письмо: Докладний переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в публіцистичному стилі.</p>	<p>Збірники переказів для державної підсумкової атестації з української мови /К.: «Генеза»; К.: «Центр навчально-методичної літератури, 2010, 2011-2014 рр./, у яких представлено зразки текстів різних функціональних стилів української мови, які ознайомлюють учнів з історичним минулим нашого народу, звичаями, традиціями й оберегами, духовною культурою й мистецтвом, природою й відомими пам'ятками України, видатними постатями національної історії, культури, науки та їхніми досягненнями.</p>

	Стислий переказ розповідного тексту з елементами опису місцевості в художньому стилі.	<ul style="list-style-type: none"> • Качанівка • Лебедин • Могила Івана Сірка • Хортиця
3	<u>Створення власних висловлень</u> Діалогічне мовлення	<ul style="list-style-type: none"> • «Портрет патріота» • «А як би вчинив ти?» • «Ганебність і велич компромісу» • «Наша школа – школа України» • «Як я розумію патріотизм» • «Що ти знаєш про Майдан?»
	Монологічне мовлення: <i>Твори</i> за складним планом. Говоріння: Твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі.	<ul style="list-style-type: none"> • «Улюблений куточок у моєму місті (селі)» • «Моє місто (село) святкує День прапора» • «Нашу вулицю прикрасили до Дня незалежності»
	Твір-опис пам'яток історії й культури за картиною в публіцистичному стилі.	<ul style="list-style-type: none"> • Т. Шевченко «Мотрин монастир» • С. Васильківський «Чумацький Ромоданівський шлях» • О. Волненко «Софія Київська»
	Письмо: Твори-описи місцевості (вулиці, села, міста), пам'яток історії й культури на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі.	<ul style="list-style-type: none"> • «Мої спогади про відвідування Києва» • «Мої думки на Чернечій горі» • «Пам'ятник Кобзарю в Ковелі – найвищий у світі» • «Вклонюся Франкові» (опис пам'ятника Івану Франку, Тарасу Шевченку в Одесі)
	Конспект прочитаного науково-навчального тексту; тематичні виписки.	<ul style="list-style-type: none"> • «Історія мови» • «Культура мовлення» • «Мистецтво витинанки» • «Україна – космічна держава»
	Інтерв'ю в публіцистичному стилі.	<ul style="list-style-type: none"> • «Одещина. Землі квітучої краса».

	<ul style="list-style-type: none"> • «Їх долі і стежки через Одещину пролягли». • «Патріотизм – нагальна потреба України» • «Наша вулиця носить ім'я героя» • «Я – громадянин-патріот незалежної держави України» • «Моя земля – земля моїх предків»
--	---

Соціокультурна змістова лінія є засобом опанування національних, загальнолюдських культурних і духовних цінностей, нормами, які регулюють стосунки між поколіннями, статями, націями, сприяють естетичному й морально-етичному розвитку особистості, органічному входженню її в соціум, ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму в дітей та молоді.

Орієнтовний зміст навчального матеріалу		
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлень учнів
Я і українська мова й література.	Найвидатніші постаті в українській культурі. Письменники про українську мову.	«Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова» (М.Рильський). «Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, сутність нашої свідомості» (Іван Огієнко). «Мова росте елементарно, разом з душею народу» (І.Франко). «Рідна мова дається народові Богом» (В.Захарченко).
Я і Батьківщина (її природа, історія).	Любов до природи. Екологічний стан природи в Україні. Охорона довкілля. «Червона книга». Формування патріотизму.	• «Ми є. Були. І будем ми. Й Вітчизна наша з нами» (І.Багрянний). «В дитинстві відкриваєш материк, котрий назветься потім — Батьківщина» (Л.Костенко). «Земля не вибачає байдужості». «Любов до рідної землі – любов до Батьківщини». • «Надія Савченко – символ гордості і незалежності України, Герой України та

		<p>орденоносець Золотої зірки за громадянську мужність і жертвоне служіння українському народу».</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Борці за незалежність України у ХХ-ХХІ століттях, учасники антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях». • «Волонтерство як складник формування активного громадянина України» (про волонтерів та інших громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України у ХХІ столітті)».
<p>Я і національна культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємин, українська пісня).</p>	<p>Роль народних традицій, вірувань, релігії, християнської моралі, свят, міфології, фольклорної творчості, художньої літератури у формуванні світогляду українців. Внесок українців у світову культуру. Збагачення української культури духовними скарбами інших народів.</p>	<p>«Ти лиш храм збудуй, а люди в нього придуть». (Ліна Костенко).</p> <p>«Людина створила культуру, а культура – людину».</p> <p>«Традиційні ремесла й промисли українців».</p> <p>«Без минулого немає майбутнього».</p> <p>«Україні відкрита дорога у велику науку» (науковий подвиг фізиків Івана Пулюя, Петра Капиці, Остапа Стаства).</p> <p>«Хлібні ниви засіваються сортами українців Василя Ремесла, Павла Лук'яненка, Федора Кириченка»</p>
<p>Я і мистецтво (традиційне й професійне)</p>	<p>Архітектурна традиція на теренах України. Народна архітектура. Найвизначніші архітектурні споруди в Україні. Видатні українські архітектори.</p>	<p>«Володимирський собор – перлина українського церковобудування».</p> <p>«Покликання людини: пізнавати істину, творити добро, примножувати красу».</p> <p>«Мистецтво як засіб творення особистості».</p> <p>«Художня колекція родини Терещенків»</p> <p>«Сила мистецтва».</p>

Я і ти (члени родини, друзі, товариші).	Традиційна родинна обрядовість (народження дитини, ім'я наречення, кумівство, весілля тощо) та її сучасна трансформація.	«Як я розумію дружбу». «Хто для мене є взірцем?». «Історія українських імен». «Імена в моїй родині». «Сучасне українське весілля: повернення до традицій».
Я як особистість	Шляхи самопізнання й життєтворчості	«На світі той наймудріший, хто найдужче любить життя» (В.Симоненко). «Ти знаєш, що ти — людина?» (В.Симоненко). «Що робить людину великою?». «Доля, яку ми обираємо». «Мій життєвий вибір». «Вітчизна – це не хтось і десь, Я – теж Вітчизна». (І.Світличний)

Стосовно навчання української мови напрями технологічного підходу до патріотичного виховання можна представити таблицею (за О.Глазовою):

Компоненти національно-патріотичного виховання	Що передбачає	Як реалізується на уроці мови
---	----------------------	--------------------------------------

<p>Пізнавальний (когнітивний)</p>	<p>Формування та уточнення знань про історію України, історію та значення державних символів; історію та розвиток української мови, ознайомлення з традиціями, звичаями й культурою рідного народу, усвідомлення місця своєї держави у світовому співтоваристві</p>	<p>Через опанування української мови, вивчення відповідних мовознавчих тем, через дидактичний матеріал із подальшим обговоренням та аналізом його змісту, виконання самостійно і за допомогою педагога робіт (навчальних, науково-дослідницьких і творчих проєктів, наукових досліджень та ін.), пов'язаних із отриманням і систематизацією знань про долю рідного краю, його минуле й сучасне</p>
<p>Емоційно-почуттєвий</p>	<p>Усвідомлення своїх почуттів і ставлень до «малої батьківщини» та Української держави; безпосереднє переживання й усвідомлення свого ставлення до вітчизняної історії, національно-культурного життя України, до подій і явищ суспільного життя, до співвітчизників, до себе самого та своїх дій</p>	<p>Через визначення й називання почуттів і ставлень до Української держави, української мови, культури, співвітчизників і громадян інших держав, формування вміння висловлювати такі почуття в усному й писемному спілкуванні</p>
<p>Операційно-діяльнісний</p>	<p>Формування вмінь і навичок діяти й поводитись у відповідності до своїх патріотичних переконань, суспільних норм і моральних приписів, займати активну життєву позицію, обстоювати свої погляди,</p>	<p>Через розвиток мислення (набуття вмінь робити висновки й узагальнення, виявляти й пояснювати причино-наслідкові зв'язки в суспільних процесах становлення демократичної України та розбудові національного життя) та мовлення (формування</p>

	робити свідомий вибір свого місця в житті й долі рідного народу	комунікативних умінь і навичок – усного й писемного спілкування українською мовою – у будь-якій ситуації, у відповідних обставинах стилів із використанням різних типів мовлення)
--	---	---

Результатом патріотичного виховання має бути сформованість почуття патріотизму, яке означає прояв особистістю любові до свого народу, поваги до українських традицій, відчуття своєї належності до України, усвідомлення спільності власної долі з долею Батьківщини, досконале володіння українською мовою.

Т.А.Шинкаренко, член обласної творчої групи вчителів української мови та літератури Науково-методичного центру української мови та літератури Одеського обласного інституту удосконалення вчителів, учитель української мови та літератури вищої категорії, учитель-методист загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №4 м.Іллічівська

Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах на уроках української літератури у 8 класі

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно враховувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони уже ввійшли до освітнього і загальновиховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, яке відкриває нові можливості для освітньої сфери.

Метою вивчення української літератури є виховання національно свідомого громадянина України, формування й утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

У 2016/2017 навчальному році вивчення української літератури у 8-х класах відбуватиметься за новою програмою. Учителям-словесникам слід звернути увагу не лише на кількісні, структурні та змістові зміни, а й виховний компонент, про що, зокрема, ідеться в «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (наказ Міністерства освіти і науки України № 641 від 16.06.2015) та Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки (Указ Президента України від 13.10.2015 р. №580/2015).

Глибокий аналіз подій, учинків героїв вивчених творів сприятиме формуванню важливого розуміння того, що упродовж історії людства українці, як і інші народи, безпосередньо брали участь у виробленні системи загальнолюдських цінностей, збагачували світову мистецьку скарбницю художніми шедеврами. Таке розуміння історичного процесу гартуватиме гордість за свій народ, а отже, формуватиме патріотичну особистість. З огляду на це вчителі-філологи мають на високому професійному рівні переконливо продемонструвати мистецькі переваги кожного художнього твору.

Осягнення літературної спадщини буде повноцінним лише за активного навчання, яке можна зреалізувати через застосування особистісно орієнтованого підходу в навчанні, проблемно-пошукового методу, використання проектної технології тощо. Учитель має продумати систему роботи над формуванням національно-патріотичної вихованості учнів упродовж вивчення поетичних, прозових і драматичних творів художньої літератури.

В основу системи патріотичного виховання на уроках української літератури потрібно покласти правдиве слово про свій народ, його споконвічне прагнення

розбудовувати Українську державу. Творчі зусилля кожного вчителя мають бути спрямовані на те, щоб підвищити виховний рівень сучасного уроку та його творчий потенціал, створити оптимальні можливості для розвитку самостійного творчого мислення учнів, активізації їхньої пізнавальної діяльності, формування патріотичних почуттів під час вивчення літератури. Тому національно-патріотичне виховання на уроках літератури має здійснюватися на основі проблемного вивчення художніх текстів, де є активна чи пасивна позиція героїв у ставленні до проблем національного відродження; їхньої системності, де домінантою є настанови до національного відродження. Якісна зміна у викладанні української літератури сприятиме становленню і розвитку насамперед національно свідомої особистості, бо в почуттях і характерах учнівської молоді домінуватиме не космополітизм, а український патріотизм, бажання жити і працювати задля розквіту Української держави.

Засобами літератури повинні формуватися складники патріотичної вихованості, які ґрунтуються на життєвих стереотипах українського народу і узгоджуються з народними уявленнями про високі виміри морального, етичного, духовного, гуманістичного, відображають національний менталітет. Щоб художні твори посіли належне місце у формуванні складників вихованості патріотичних почуттів в учнів, на уроках української літератури необхідно моделювати ситуації, які сприятимуть розумінню учнями суспільно-політичних явищ, змальованих автором у творі, проводити аналогії із сучасністю; через мистецтво слова пробуджувати національну свідомість.

Під час вивчення історичних пісень (фольклорних творів) бесіда про героїчні вчинки Хмельницького, Морозенка, Кармалюка має формувати чітке розуміння наступності поколінь, відгомін колишніх перемог у сучасному житті: справжні герої жили не лише в минулому, вони були в нашій недавній історії, є і серед нас, тобто ми, сучасні українці, - нащадки духовно і фізично сильних людей. Аналіз сюжетів народних творів має сприяти формуванню в учнів морально-етичних цінностей, усвідомлення себе як частини великого етносу з величною історією. Ознайомлюючи учнів із життям і творчістю Т. Шевченка, педагог може розповідати не лише про важке дитинство поета, а висвітлювати його талановитість, багату фантазію, творчу уяву (пошуки малим Тарасом стовпів, що підпирають небо; відгуки батька про незвичайного сина, багатий світ українських традицій і звичаїв, у якому зростав майбутній поет), робити акцент на красі українських пейзажів і споконвічного прагнення наших пращурів жити в гармонії з рідною природою. Розповідь про життя Лесі Українки та її поезії варто робити в позитивістському ключі: людина – сильна особистість; будь-які труднощі загартовують людину; мужність і оптимізм завжди перемагають зло й несправедливість. Узагалі, бесіди про минуле нашого народу треба проводити в оптимістичному аспекті, наголошувати на світлих сторінках української історії, а про труднощі варто говорити як про чинники, які робили нас, українців, сильнішими й досвідченішими. Саме такий підхід формуватиме в учнів любов і повагу до рідної землі, вироблятиме стійкий імунітет до негативних викликів сучасного суспільства. Важливим складником національного виховання є культивування таких важливих концептів, як “Україна”, “мати”, “хата” і под. Саме вони міцною ниткою духовності прив’язують людину до свого дому, стежки, до

близької чи рідної людини, а саме на них тримається сучасний світ із його труднощами й викликами, саме вони цементують свідому особистість з багатим духовним світом. Тому вивчення таких творів, як “Любіть Україну” В. Сосюри, “Дорогою ціною” М. Коцюбинського має бути не декларативним, а глибоко змістовним, із розкриттям символів, із застосуванням особистісно орієнтованих підходів, із проєкціями в сучасне життя.

№з/п	Зміст навчального матеріалу	Національно-патріотичне спрямування
1	Художня література як одна з форм духовної діяльності людини.	<p><i>Розвиток відчуття краси і сили художнього слова.</i></p> <p><i>Усвідомлення потреби впливу мистецтва на людину.</i></p> <p><i>Виховання любові до книги, естетичного смаку.</i></p>
2	Українські історичні пісні.	<p><i>Осмислення значення пісенної спадщини українців, відродження і вивчення оригінальної творчості в наш час.</i></p> <p><i>Виховання почуття поваги до духовних скарбів народу, історії рідної держави, естетичного смаку.</i></p> <p><i>Усвідомлення лицарства, сміливості, фізичної, духовної сили наших героїчних предків.</i></p> <p><i>Виховання і утвердження цих якостей у наш час. Розуміння того, що добра слава про обдаровану людину живе.</i></p>
3	Українська історична пісня. «Зажурилась Україна»	<p><i>Уславлення мужності, хоробрості, рішучості захисників України.</i></p> <p><i>Засудження війни.</i></p> <p><i>Виховання патріотизму, любові до рідного краю.</i></p>
4	Українська історична пісня. «Та, ой, як крикнув же козак Сірко»	<p><i>Уславлення мужності, винахідливості, рішучості козака Сірка та його війська.</i></p> <p><i>Виховання любові й поваги до своїх героїв.</i></p> <p><i>Наслідування кращих традицій козацтва.</i></p> <p><i>Виховання патріотизму, любові до Батьківщини.</i></p>
5	Українська історична пісня. «Ой Морозе, Морозенку»	<p><i>Возвеличення мудрості, мужності козацького ватажка.</i></p> <p><i>Уславлення вірності військовому обов'язку, патріотизму.</i></p> <p><i>Засудження жорстокості, підступності.</i></p> <p><i>Виховання патріотизму, любові до Батьківщини.</i></p>
6	Українська історична пісня. «Максим козак Залізняк»	<p><i>Уславлення військової майстерності та вправності,</i></p> <p><i>героїчної вдачі людей із народу, які навіть життя не шкодували заради захисту рідної землі.</i></p>

		<i>Возвеличення сили, мужності, рішучості, згуртованості козаків. Виховання патріотизму, любові до Батьківщини.</i>
7	<i>Українська історична пісня. «Чи не той то Хміль»</i>	<i>Уславлення мужності, героїзму, винахідливості Б.Хмельницького — народного ватажка, талановитого полководця, мудрого державного діяча. Утвердження прагнення здобути волю і щастя народу. Вшанування і повага народом своїх захисників. Виховання патріотизму, любові до Батьківщини.</i>
8	<i>Українська історична пісня. «За Сибіром сонце сходить»</i>	<i>Возвеличення прагнення народного месника боротися за волю, справедливість. Уславлення готовності іти на самопожертву заради рідного народу. Усвідомлення свого громадського обов'язку. Виховання любові до рідного народу, Батьківщини.</i>
9	<i>Пісні Марусі ЧУРАЙ. «Засвіт встали козаченьки»</i>	<i>Возвеличення подвигу дівчат і матерів, які в умовах народної боротьби із завойовниками стоїчно чекають своїх коханих і синів. Уславлення щирого почуття кохання. Вшанування і повага народом своїх захисників. Формування загальнолюдських цінностей.</i>
10	<i>Пісні Марусі ЧУРАЙ. «Віють вітри, віють буйні»</i>	<i>Возвеличення щирого почуття кохання. Уславлення відданої любові. Захоплення вмінням створювати незабутні поетичні картини.</i>
11	<i>Пісні Марусі ЧУРАЙ. «Ой не ходи, Грицю»</i>	<i>Возвеличення почуття кохання, яке іноді внаслідок ревнощів становить загрозу життю. Засудження зради, помсти.</i>
12	<i>Українська народна дума. «Маруся Богуславка»</i>	<i>Усвідомлення того, що любов до вітчизни — одна з найбільших людських чеснот. Прагнення до гармонії вчинків із загальнолюдськими цінностями. Засудження поневолення, страждань. Уславлення віри в щасливе вільне життя. Виховання любові до Батьківщини.</i>
13	<i>Тарас ШЕВЧЕНКО. «Думи мої, думи мої...»</i>	<i>Уболівання за важку долю, злиденне життя українського народу, його безправне становище, пригніченість України. Сподівання і віра у вільне життя. Засудження слабкості, поневірянь, байдужості, що роблять людину рабом. Возвеличення любові до рідного краю.</i>

		<i>Виховання патріотизму, любові до Батьківщини.</i>
14	Тарас ШЕВЧЕНКО. «Ой три шляхи широкії...»	<i>Утвердження невмирущості справжнього кохання, краси, вірності, незнищенності світлих і благородних людських почуттів. Усвідомлення призначення людини на землі. Уславлення материнської любові. Засудження влади, яка руйнує щастя українців, чинить перешкоди повноцінному їх життю. Виховання любові до народної творчості й шанобливого ставлення до звичаїв, традицій та обрядів рідного народу.</i>
15	Тарас ШЕВЧЕНКО. «Мені однаково, чи буду...»	<i>Усвідомлення громадянської позиції людини як одного з проявів духовності, сенсу людського буття. Уславлення незламності, відданості Батьківщині й народові. Уболівання за долю України. Виховання почуття відповідальності за Батьківщину.</i>
16	Леся УКРАЇНКА. «Давня весна»	<i>Возвеличення краси весняної природи. Уславлення оптимізму, сили духу поетеси, гармонійного єднання людини з природою. Відчуття краси і сили художнього слова. Зображення картин рідної природи.</i>
17	Леся УКРАЇНКА. «Хотіла б я піснею стати...»	<i>Возвеличення прагнення творити красу і дарувати всім щастя. Призначення пісні в житті людини. Усвідомлення важливості формування і розвитку індивідуальності, неповторності творчої особистості. Уславлення невмирущої поетичної краси.</i>
18	Леся УКРАЇНКА. «Давня казка»	<i>Уславлення мужності, цілеспрямованості, віри в щасливе життя. Засудження лицемірства, жорстокості, жаги до збагачення, прагнення поневолити народ. Усвідомлення ролі митця в суспільстві, суті людського щастя, вдячності. Возвеличення сміливості, волелюбності. Формування загальнолюдських цінностей.</i>
19	Володимир СОСЮРА. «Любіть Україну!»	<i>Возвеличення палкого кохання українців до рідного краю. Уславлення краси рідного слова, синівської любові до рідної мови. Виховання патріотизму, любові до рідної Батьківщини, її культури.</i>

20	Володимир СОСЮРА. «Васильки»	<i>Усвідомлення того, що щирість особистих почуттів — невід’ємне багатство духовного світу людини. Возвеличення кохання — смисл життя кожної людини.</i>
21	Володимир СОСЮРА. «Осінь»	<i>Зображення мальовничої краси природи. Відчуття краси і сили художнього слова. Виховання любові й поваги до природи.</i>
22	Володимир ПІДПАЛИЙ. «...Бачиш: між трав зелених...»	<i>Возвеличення гуманізму, людяності, бережливого ставлення до природи. Зображення пейзажної картини. Виховання патріотизму, любові й шанобливого ставлення до природи.</i>
23	Володимир ПІДПАЛИЙ. «Зимовий етюд»	<i>Уславлення незбагненої краси світу, патріотичних почуттів. Відчуття краси і сили художнього слова. Виховання любові й шанобливого ставлення до природи.</i>
24	Із сучасної української поезії (кінця ХХ — початку ХХІ ст.) (на вибір) В.Герасим’юк («Чоловічий танець»), І.Малкович («З янголом на плечі»), «З нічних молитов»), А.Мойсієнко («Жовтень жовті жолуді»), І.Павлюк («Дівчинка»), Г.Кирпа («Мій ангел такий маленький...»), «Коли до вас темної ночі...»)	<i>Возвеличення чоловічого танцю як стихії родової єдності. Формування естетичного смаку, уміння відчувати й бачити красу художнього світу. Осмислення призначення людини та сенсу життя. Звеличення янгола, який є оберегом кожної людини. Усвідомлення швидкоплинності часу. Формування самостверджуючої життєвої позиції. Уславлення доброти, вірності, чистоти, безгрішності, мужності, цілеспрямованості, чесності. Засудження зла, жорстокості. Прагнення зазирнути у світ душі звичайної людини, осмислити її призначення та сенс життя. Збереження високої духовності українського народу, внутрішньої краси. Зображення дивного світу природи. Захоплення казковою суттю осінньої пори. Формування загальнолюдських цінностей. Виховувати любов і бережливе ставлення до природи.</i>

25	НАЦІОНАЛЬНА ДРАМА КАРПЕНКО- КАРИЙ.	Іван «Сто тисяч»	<i>Усвідомлення того, що бездуховність — прояв зла в житті людини. Викриття й засудження хижацтва, жорстокості, ненаситної жадоби до наживи, духовної обмеженості, а також згубного впливу грошей на вихідців із народу. Засудження духовної обмеженості та моральної деградації. Утвердження ідеї духовності як основи людського життя. Формування загальнолюдських цінностей.</i>
26	З УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ КОЦЮБІНСЬКИЙ.	Михайло «Дорогою ціною»	<i>Зображення боротьби героїв за волю і власне щастя. Уславлення щирого почуття кохання. Усвідомлення необхідності особистої свободи для гармонійного розвитку, краси глибокого почуття кохання, мужності, сили волі як рис характеру, необхідних для боротьби зі злом. Оспівування волелюбності українського трудового народу. Утвердження добра та людяності.</i>
27	Олександр ДОВЖЕНКО.	«Ніч перед боєм»	<i>Формування національної свідомості. Возвеличення героїзму, самовідданості українців. Уславлення сміливості, хоробрості, патріотизму народу. Виховання любові до Батьківщини та готовності стати на її захист, почуття гордості за героїв України.</i>
28	Ніна «Шпага Беркути»	БІЧУЯ. Славка	<i>Осмилення важливості моральних чеснот у житті людини, дружби та підтримки батьків. Уславлення справжньої дружби, чесності, взаємопідтримки. Усвідомлення морального вибору в житті. Виховання любові до Батьківщини, до історії рідного народу.</i>
29	Володимир «Білий Шептало»	Дрозд. кінь	<i>Уміння зберегти власну індивідуальність у сучасному жорсткому світі, залишатися людиною в будь-яких ситуаціях. Усвідомлення життєвого вибору сучасної людини. Возвеличення гармонії у взаємостосунках людини і світом тварин.</i>
30	Юрій «Місце для дракона»	Винничук.	<i>Возвеличення добра і вірності. Усвідомлення вибору в житті. Засудження зла і зради.</i>

		Формування загальнолюдських цінностей.
31	УКРАЇНСЬКИЙ ГУМОР Валентин ЧЕМЕРИС. «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання»	<i>Поетизація першого почуття, виховання культури спілкування підлітків, підготовка їх до реалій життя.</i> <i>Уславлення дружби, підтримки, довіри, вірності, першого кохання.</i> <i>Формування особистості, визначення її сутності.</i>
32	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ	<i>Виховання шанобливого ставлення до талановитих земляків, до історії рідної Одещини.</i>
33	УРОК-ПІДСУМОК	<i>Усвідомлення того, що власна думка і власна позиція — важливі риси характеру особистості.</i> <i>Відчуття краси і сили художнього слова.</i>

Л.Т.Вергомі, голова обласної творчої групи вчителів української мови та літератури Науково-методичного центру української мови та літератури Одеського обласного інституту удосконалення вчителів, учитель української мови та літератури вищої категорії, учитель-методист Іллічівської гімназії №1 м.Іллічівська